

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکز

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی، گروه تاریخ

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد: (M.A)

گرایش: تاریخ عمومی جهان

عنوان:

بررسی تاریخ ژزوئیت‌ها در قرون میانه اروپا

استاد راهنما:

دکتر عباسقلی غفاری فرد

استاد مشاور:

دکتر عماد الدین فیاضی

پژوهشگر:

هناء نصرت زاده

تابستان ۱۳۹۰

الله اعلم
بما نزلنا من
القرآن
وما كنا
بالغافلين

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکز

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی، گروه تاریخ

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد: (M.A)

گرایش: تاریخ عمومی جهان

عنوان:

بررسی تاریخ ژزوئیت‌ها در قرون میانه اروپا

استاد راهنما:

دکتر عباسقلی غفاری فرد

استاد مشاور:

دکتر عماد الدین فیاضی

پژوهشگر:

هناء نصرت زاده

تابستان ۱۳۹۰

تقدیم به :

پیشگاه امام عصر (عج) و منجی عدالت کستر عالم بشریت و به ساحت مقدس امام حسین (ع) که منظر مقابلہ با ظلم و ستم بوده و به وجود نازنین حضرت ابوالفضل

(ع) سحای کربلا و معنای واقعی ایثار و گذشت در طول تاریخ.

و به روح پدرم و چشمان مهربان و ہموارہ پر مہر مادرم کہ دعائہای ایشان ہمیشہ باعث دلگرمی من در تمام مراحل زندگیم بودہ است.

و بہ اساتید کرامتقدر و دوستان عزیزم کہ از آنان بسیار آموختہ ام.

باشد کہ توفیق آن را داشته باشم کہ مہر و مجتہان را جبران نمایم.

تشکر و قدردانی

حمد و سپاس خداوندی را سزااست که پنج گاه پنج بنده ای را از دریای سیکران مهر و لطفش محروم نمی سازد و همه از نعمات بی پایان او بهره می گیرند.

و سلام و صلوات بر پیامبر عظیم الشان و خاندان مطهرش.

بنده از راهبانی ها و دلسوزی ها و توجهات اساتید محترم خود جناب آقایان دکتر غفاری، فرود دکتر فیاضی، کمال شکر و قدردانی را می نمایم. از پیشگاه ایزد منان

برای این بزرگواران آرزوی سلامتی و توفیق روز افزون را دارم.

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب هناء نصرت زاده دانشجوی کارشناسی ارشد رشته‌ی تاریخ عمومی جهان با شماره‌ی دانشجویی ۸۷۰۸۵۰۳۹۸ اعلام می‌نمایم که کلیه‌ی مطالب مندرج در این پایان‌نامه با عنوان:
بررسی تاریخ ژزوئیت ها در قرون میانه اروپا.

حاصل کار پژوهشی خود بوده و چنانچه دستاوردهای پژوهشی دیگران را مورد استفاده قرار داده باشم طبق ضوابط و رویه‌های جاری آن را ارجاع داده و در فهرست منابع و مآخذ ذکر نموده‌ام. علاوه بر آن تأکید می‌نمایم که این پایان‌نامه قبلاً برای احراز مدارک هم‌سطح - پائین‌تر یا بالاتر ارائه نشده و چنانچه در هر زمان خلاف آن ثابت شود، بدین وسیله متعهد می‌شوم، در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام توسط دانشگاه بدون کوچک‌ترین اعتراضی آن را بپذیرم.

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ

از پایان نامه خود دفاع نموده و با

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای / خانم

و با درجه

به حروف

نمره‌ی

مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	چکیده
۲	پیشگفتار
۴	فصل اول : کلیات
۵	۱-۱ هدف تحقیق
۵	۲-۱ بیان موضوع تحقیق
۵	۳-۱ بیان مسئله
۵	۴-۱ ضرورت بحث و اهداف تحقیق
۶	۵-۱ پیشینه تحقیق
۶	۶-۱ جنبه جدید بودن تحقیق
۶	۷-۱ سؤالات تحقیق
۶	۸-۱ فرضیه‌های تحقیق
۷	۹-۱ روش تحقیق
۷	۱۰-۱ ساختار و محدوده تحقیق
۷	۱۱-۱ کلید واژه‌های تحقیق
۷	۱۲-۱ مفهوم شناسی واژه‌های تحقیق
۸	فصل دوم : اصلاحات دینی و علل آن
۹	۱-۲ مقدمه
۱۰	۲-۲ اصلاحات دینی و علل آن
۱۱	۳-۲ جایگاه کشیشان در میان مردم
۱۲	۴-۲ اوضاع و احوال تاریخی
۱۵	۵-۲ اصلاحات دینی قبل از لوتر
۱۶	۲-۵-۱- اصلاحات ویکلیف و هوس
۱۸	۲-۵-۲ نهضت شوراگرایی
۱۹	۲-۶ انسان‌گرایی و رنسانس
۲۲	۲-۷ نهضت اصلاحی پروتستان

۲۳	۸-۲ نهضت اصلاحی لوتری
۲۸	۲-۸-۱- سنت اصلاح شده
۳۴	۲-۸-۲- نهضت اصلاح تئودور
۳۶	۲-۹ نهضت اصلاح رادیکال
۳۷	۲-۱۰ نهضت اصلاحی دینی کاتولیک
۴۱	فصل سوم : ژزوئیت ها (یسوعیان)
۴۲	۳-۱ مقدمه
۴۴	۳-۲ سرباز مسیح
۴۷	۳-۲-۱ ممارست های روحانی
۵۵	۳-۳ فعالیت های یسوعیان
۵۹	۳-۴ میسیونرهای یسوعی
۶۰	۳-۴-۱ یسوعیان در هند
۶۰	۳-۴-۲ یسوعیان در ژاپن
۶۱	۳-۴-۳ یسوعیان در چین
۶۲	۳-۴-۴ یسوعیان در امریکای جنوبی
۶۵	۳-۵- یسوعیان در آلمان
۶۶	۳-۶ یسوعیان و تعلیم و تربیت
۶۸	۳-۶-۱ علم و خرافات در قرون میانی
۷۵	۳-۶-۲ بلز پاسکال
۸۰	فصل چهارم : شعائر دینی
۸۱	۴-۱ مقدمه
۸۲	۴-۲ شعائر دینی
۸۳	۴-۲-۱ تعمید
۸۳	۴-۲-۲ تأیید
۸۴	۴-۲-۳ عشاء ربانی
۸۶	۴-۲-۴ توبه
۸۷	۴-۲-۵ تدهین نهایی یا دم مرگ

۸۷	۶-۲-۴ انتصاب مقامات روحانی
۸۸	۷-۲-۴ ازدواج مقدس
۸۸	۳-۴ شعائر مذهبی در دیگر شاخه‌های مسیحیت
۸۹	۴-۴ نظام‌های مذهبی و جماعات
۹۰	۱-۴-۴ پیروان قوانین شرعی ثابت
۹۰	۲-۴-۴ نظام کاتوزیان
۹۲	۳-۴-۴ نظام‌های رهبانی
۹۲	۴-۴-۴ نظام‌های سندیکانت
۹۴	۵-۴-۴ جماعت‌ها
۹۵	نتیجه‌گیری
۹۸	پیوست و ضمائم
۱۱۱	منابع

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی و بیان تاریخ ژزوئیت‌ها در قرون میانه اروپاست. روشی که در این پژوهش به کار رفته روش کتابخانه‌ای و تحقیق از منابع موثق بوده است. ابزار اندازه‌گیری در این پژوهش استفاده از کتب تاریخی و کتب دینی مسیحیت بوده است. کلید واژه‌ها در این پژوهش عبارتند از: ژزوئیت، بدعت، نهضت اصلاح دینی، رنسانس، فرقه‌گرایی طرح کلی پژوهش متشکل از چهار فصل است.

در این پژوهش به بررسی شعائر دینی مسیحیت و علل اصلاحات دینی و نیز شناخت بعضی از نهضت‌ها و گروه‌های دینی پرداخته شده است. و در زمینه تاریخچه تشکیل ژزوئیت‌ها در سده‌های میانی و تأثیر افکار این گروه در آن دوره به خصوص در زمینه تعلیم و تربیت بحث شده است. در زمینه زندگی‌نامه مؤسس این سلسله و تأثیر افکار و آموزه‌های وی مواردی مطرح و جمع‌بندی شده است.

ماحصل این پایان‌نامه تنظیم و جمع‌آوری تاریخ ژزوئیت‌ها و نحوه عملکرد آن‌ها در قرون میانه اروپا و تأثیر افکار ایشان در روش‌های تعلیم و تربیت آن دوره و بعد از آن و فعالیت میسیونرهای این فرقه در نقاط مختلف جهان می‌باشد. ضمناً تأثیر فعالیت‌های این گروه مذهبی در مبارزه با اصلاحات دینی و پروتستان‌ها مورد بررسی قرار گرفته است و نیز تأثیر فعالیت‌ها و آموزه‌های ژزوئیت‌ها در روند تصمیم‌گیری پاپ‌ها و پادشاهان اروپا مورد مطالعه قرار گرفته است.

ماحصل این پژوهش ما را به این‌جا می‌رساند که ژزوئیت‌ها با توجه به امر تعلیم و تربیت و استفاده از اصول خاص اعتقادی به تربیت شاگردانی پرداخته‌اند که بی‌چون و چرا مجری تعلیم و فرامین مقام‌های مافوق بوده‌اند و در راه رسیدن به مقصد حتی اصول اخلاقی و ارزش‌های حاکم بر جامعه را زیر پا می‌گذارند.

مقدمه (پیشگفتار)

در اندرون من کدامین جایگاهی است که خداوند من او که آفریدگار زمین و آسمان است، بدان در ترانه شد؟
«آرگو ستینوس»

در جهان چه بسیار چیزهاست که دانستن آن‌ها خود ارجمند است. زیرا آدمی را هوشمندتر می‌سازد و در نتیجه او برای پیشی گرفتن در هر پیشه‌ای آماده‌تر می‌سازد. ما وقتی درباره چیزی می‌اندیشیم، آن را در رابطه با دیگر چیزها که در مکانی قرار دارد یا در بستر زمان روی داده است می‌بینیم. به عبارت دیگر ما همه در دنیای زمان و مکان زندگی می‌کنیم و می‌اندیشیم. پیشرفت و افزایش آگاهی هر فرد در هر نسل بیشتر وابسته به این است که تا چه حد پهنه‌ی دنیای زمان خود را، دنیایی که در آن می‌اندیشد، بازپس گیرد و آن را از چیزهایی که در واقع وجود دارد و از رویدادهایی که به راستی پدید آمده سرشار سازد. در طول تاریخ بشر ادیان و مذاهب مختلف با اسامی و اصول خاص پدید آمده‌اند و البته مطالعه همه آن‌ها ما را به این نکته می‌رسانند که این ادیان به هر روش و طریقی که باشند، همگی متفقند که انسان قائم به ذات خود نیست و نمی‌تواند باشد. زندگی او به نحو اساسی به قوای موجود در طبیعت و اجتماع خارج از ذات او، پیوسته و وابسته است. دین در، اشکال ابتدایی خود، آدمی را توانا ساخت که نسبت به حقایق عالم هستی که محیط و مجاور او بودند، مانند قوای طبیعت، ارواح گذشتگان، نیروی موجود در بشر و در مؤسسات اجتماعی؛ روش خاص در پیش گیرد. پس از روزگاری که دامنه افکار انسانی وسعت گرفت و به یاری تجربه و نیروی آزمایش توانست امور طبیعی را در موقع خود بشناسد و در محل خود جای دهد و با دایره محیط خود رابطه وسیع‌تر ایجاد کند، در امر «خدایان بزرگ» و «خدایان طبیعی» و بالاخره درباره «آفریدگار آسمان» به فکر و اندیشه فرو رفت.

ادیان مختلف، عقاید و اصول خاصی را در قالب تعالیم خود به پیروانش اعلام نموده است که با مطالعه هر یک از آن‌ها می‌توان جنبه‌های مختلفی را در آن‌ها یافت. از جمله اینکه دین مسیحیت که با عقیده به تجسم الهی آغاز شد تغییر یافت و طی تحولات گوناگون جنبه‌ی بشری پیدا کرد و بشریت با همه امیال و بالاخره ضعف و قصور در آن متجلی شده است.

باید گفت آن دین عیسوی که پیروان عیسی روی شالوده‌ی ایمان او بنیاد نهادند غالباً چه در ظاهر و چه در معنی با تعلیم آن معلم فرق بسیار دارد. --

در طول تاریخ مسیحیت شاهد بروز اختلافات، اصلاحات و به وجود آمدن نهضت‌ها و فرقه‌های مختلف هستیم. در این رساله تلاش شده به بررسی سیر تاریخی و اصول اعتقادی و فعالیت‌های فرقه ژروئیت پرداخته شود و مجموعه‌ای از اصول عقاید و عملکرد این گروه مورد بررسی قرار گیرد.

فصل اول

کلیات

کلیات

۱-۱- هدف تحقیق

- بررسی سیر تاریخی شکل‌گیری ژزوئیت‌ها (یسوعیان)
- بررسی و شناخت افکار و آراء ژزوئیت‌ها (یسوعیان)
- بررسی تأثیر افکار و آموزه‌های ژزوئیت‌ها در بحث اصلاحات دینی
- بررسی فعالیت و عملکرد یسوعیان

۱-۲- بیان موضوع تحقیق

در طول تاریخ مسیحیت بحث اصلاحات دینی و جنبش‌های فکری متأثر از این اصلاحات مشخص و قابل مطالعه‌اند و نیز تأثیری که بر پیشرفت اعتقادی، فرهنگی و علمی جامعه بشری داشته‌اند غیرقابل انکارند. در این میان نقش جمعیت‌ها و گروه‌های مذهبی مشخص‌ترند. در این پژوهش تلاش شده که تاریخ شکل‌گیری ژزوئیت‌ها و تأثیر افکار و آراء ایشان در جامعه مسیحی قرون میانی مورد بررسی قرار گیرد.

۱-۳- بیان مسئله (تاریخ ژزوئیت‌ها در اروپای میانه)

مطالعه تاریخ اصلاحات دینی در اروپا ضرورت توجه به نهضت‌ها و گروه‌های به وجود آمده را مشخص می‌نماید. در این راستا با مطالعه اصول اعتقادی ژزوئیت‌ها (یسوعیان) می‌توان با چارچوب فکری و اعتقادی این گروه آشنا شد و میزان تأثیر آن در روند تاریخ چگونگی فعالیت کلیسا در اروپای قرون میانی را مورد بررسی قرار داد.

۱-۴- ضرورت بحث و اهداف تحقیق

شناخت فرق و گروه‌های مختلف تأثیرگذار در جریان‌های فکری و اعتقادی و حتی سیاسی اروپای میانه و نقش هر یک از این تحولات فکری و اعتقادی در شکل‌گیری اعتراضات یا تقابل‌های دینی از جمله عوامل تهیه و تنظیم این پژوهش بوده است و اهداف این تحقیق بررسی و شناخت روند شکل‌گیری به وجود آمدن ژزوئیت‌ها و بررسی عملکرد و فعالیت‌های ایشان در اروپای سده‌های میانه بوده است.

۱-۵- پیشینه تحقیق

با مراجعه به کتاب‌هایی در کتابخانه ملی، مجلس شورای اسلامی، دانشگاه تهران و مجتمع ولی عصر (عج) و بررسی پایان‌نامه‌های موجود در مرکز پژوهش‌های دانشگاه آزاد و مراجعه به سایت‌ها، کتاب یا مقاله‌ای تحت عنوان بررسی زوئیت‌ها یافت شد. البته کتاب‌هایی در مورد تاریخ مسیحیت و تشکیلات مذهبی به صورت کلی و نیز کتاب‌هایی در مورد بعضی از جنبش‌ها و نهضت‌های مختلف مسیحی وجود دارد. در این پایان‌نامه پژوهشگر ابتدا به بررسی علل اصلاحات دینی در مسیحیت و کلیسا پرداخته سپس سیر تشکیل جمعیت یسوعیان و اصول اعتقادی و فعالیت‌های ایشان را مورد بررسی قرار داده است.

۱-۶- جنبه جدید بودن تحقیق

در مورد تاریخ زوئیت‌ها کتاب یا پایان‌نامه‌ای مشاهده نشد.

۱-۷- سؤالات تحقیق

- سؤالاتی که در این پژوهش درصدد پاسخگویی به آن‌ها هستیم عبارتند از :
۱. علل به وجود آمدن اصلاحات دینی در مبانی اعتقادی مسیحیت چه بوده است؟
 ۲. شرح حال مؤسس فرقه زوئیت‌ها چه بوده است؟
 ۳. مبانی اعتقادی یسوعیان کدام است؟
 ۴. تأثیر افکار و آراء یسوعیان در سیاست‌گذاری کلیسا در اروپای میانه تا چه حدی و چگونه بوده است؟
 ۵. میزان نفوذ و نحوه فعالیت یسوعیان در کشورهای مختلف چگونه بوده است؟

۱-۸- فرضیه‌های تحقیق

- پژوهش حاضر در پی یافتن پاسخ سؤالات مطرح شده براساس فرضیه‌های زیر می‌باشد :
۱. بحث اصلاحات دینی و نوع دیدگاه مردم عام و برگزیدگان جامعه در مسائل مذهبی یکی از مهم‌ترین علل به وجود آمدن نهضت‌ها و گروه‌های مختلف و گاه متضاد در تاریخ کلیسا و مسیحیت بوده است.
 ۲. یسوعیان و بخصوص مؤسس این فرقه و گروه دارای تعصبات فکری خاصی بودند که زمینه‌ساز اختلافات و برخوردهای مختلف دینی بوده است.

۳. افکار و آموزه‌های یسوعیان تأثیر مهم و عمیقی در عملکرد کلیسا و برخورد با پروتستان‌ها داشته است.
۴. یسوعیان از طریق روش‌های مناسب تعلیم و تربیتی افکار و آراء خود را ترویج دادند.
۵. مبلغان مذهبی نقش اساسی در گسترش افکار یسوعیان در کشورهای مختلف داشته‌اند.

۹-۱- روش تحقیق

در این تحقیق با مطالعه کتب و مقالات مختلف به بررسی تاریخ یسوعیان (ژزوئیت‌ها) پرداخته شده است. مبانی اعتقادی و فعالیت‌های این گروه در قرون میانی اروپا مورد مطالعه قرار گرفته است. روش تحقیق در این پژوهش تلفیقی از روش‌های کتابخانه‌ای و کاربردی است و از ابزار فیش‌برداری استفاده شده است. در این راستا سعی شده است در حد امکان از منابع معتبر استفاده شود.

۱۰-۱- ساختار و محدوده‌ی تحقیق

تحقیق حاضر تحت عنوان «بررسی تاریخ ژزوئیت‌ها در قرون میانه اروپا» در ۴ فصل تنظیم و تدوین شده است که هر فصل شامل بخش‌ها و زیربخش‌های مربوطه می‌باشد.

فصل اول: کلیات، کلید واژه‌ها

فصل دوم: اصلاحات دینی و علل آن

فصل سوم: تاریخ ژزوئیت‌ها (یسوعیان)

فصل چهارم: شعائر دینی

نتیجه‌گیری

۱۱-۱- کلید واژه‌ها: ژزوئیت - بدعت - نهضت اصلاحات دینی - رنسانس - فرقه‌گرایی

۱۲-۱- مفهوم شناسی واژه‌های کلیدی

ژزوئیت (Jesuit) یسوعیان: از فرقه‌های مسیحی که توسط ایگناتیوس لویولا در سال ۱۵۳۴ تأسیس شد.
بدعت (Heresy): انکار رسمی یک آموزه‌ی معین.

نهضت اصلاحات دینی (Reformation): مجموعه‌ی پیچیده‌ای از تحولات که از قرن چهاردهم تا هفدهم در مسیحیت رخ داد.

رنسانس (Renaissance) : مشتق از تولد مجدد، توسعه تمدن غربی از سده چهاردهم تا شانزدهم که حاکی از عبور از قرون وسطی به دوران جدید است. در این دوره معنای تازه‌ای برای فردیت، فرهنگ و تجربه دنیوی قائل شدند.

فرقه‌گرایی (Donominationalism): یک فرقه یک گروه کلیسایی خاص است که سیاست و اعتقاد واحدی دارد. فرقه‌گرایی چندین معنا دارد: ۱. اشاره به تکثر و استقلال کلیساهای مختلف دارد. ۲. به این عقیده اشاره دارد که مجامع کلیسایی مختلفی وجود دارند و یا باید وجود داشته باشند. ۳. اشاره به نهضتی دارد که می‌خواهد کلیساهای محلی را در یک مجمع بزرگتر متحد کند. کسانی که طرفدار سیاست جماعتی هستند یا تمایزات خود را با ارزش تلقی می‌کنند با فرقه‌گرایی به این معنای سوم مخالفت کرده‌اند. نهضت ضد فرقه‌گرایی در برابر هر نوع مجمع کلیسایی نظام‌مند مقاومت می‌کند.

فصل دوم

اصلاحات دینی و علل آن

۲-۱- مقدمه

اصلاح پروتستان‌ها عالم مسیحیت غرب اروپا را به دو گروه اتصال ناپذیر مجزا و منفصل ساخت. اگر تاریخ تحول افکار قرون وسطی را مورد مطالعه قرار دهیم می‌بینیم که این امر نتیجه‌ی مقدمات طول و درازی بوده است و علل و اسباب جدیدی به ظهور رسید که آن مقدمات را به نتیجه رسانید. در به وجود آمدن نهضت اصلاح دینی مجموعه‌ای از عوامل را می‌توان دخیل دانست. بررسی دقیق عملکرد نظام پاپی در قرون وسطی نشان می‌دهد که قدرت مطلق، باعث فساد و اضمحلال می‌شود. در آن زمان علیه نظام پاپی احساسات بسیاری برانگیخته شده بود. در این فصل به بررسی علل اصلاحات دینی و تأثیر آن بر نظام اعتقادی و اجتماعی پس از قرون وسطی می‌پردازیم.